

Геополітична та геоекономічна ситуація. Канада – друга країна світу за площею (10,0 млн. км²), але з невеликим населенням (біля 30 млн. чол.). Столиця - Оттава. Державний устрій – федерація в складі 10 провінцій і 2 територій. Канада є незалежною самоврядною державою, але номінально її главою залишається королева Великобританії, яку представляє призначений нею генерал-губернатор. Канада – одна з найрозвинутіших країн світу з високим рівнем життя населення. За ІРЛП вона займає одне з перших місць серед 200 країн світу. Канада має величезну територію, порівняно незначне населення і значні природні багатства, особливо в розрахунку на одного жителя. На світовому ринку країна виступає як один з провідних експортерів сировини. Вона зародилася як переселенська колонія Франції та Великобританії. В 1867 році отримала статус домініону - самоврядної колонії, а в 1931 році - фактичну самостійність. Зараз її господарство тісно інтегроване з господарством США, зокрема в межах НАФТА – Північно-Американської зони вільної торгівлі, куди також належить Мексика.

Територія Канади займає північну частину материка Північна Америка, включаючи Арктичний архіпелаг. Її землі простягаються на 5500 км. Зі сходу на захід – від мису Спір на о. Ньюфаундленд до західного кордону території Юкон. Протяжність країни з півночі на південь становить 4600 км. – від о. Елсмер у Арктиці і до о. Мідл-Айленд на озері Ері. Вона омивається водами Атлантичного, Північно-Льодовитого й Тихого океанів. Канада відокремлена від Європи та Азії. Її єдиним суходільним сусідом є США. Кордони з США пролягають по водних рубежах або за умовними лініями, приблизно за 49 паралеллю. Сусідство з цією країною є визначною рисою географічного положення Канади. Вихід країни одразу до трьох океанів і простягання її території за межі Північного полярного кола набувають нового значення з розвитком сучасної комунікаційної техніки та транспортних засобів. На південному кордоні Канади розкинулися великі озера. Площа озер Онтаріо, Ері, Гурон, Мічиган та Верхнього становить понад 250000 км². вони являють собою найбільший резервуар прісної води в світі. 37% площі Великих озер припадає на Канаду, решта – на США (озеро Мічиган – повністю).

Природно-ресурсний потенціал та екологічний стан території. Отже, Канада витягнулася з півдня на північ на 4600 км і її територія лежить у помірному, субарктичному та арктичному поясах. Зі сходу на захід вона простягається на 5200 км і знаходиться в шести годинних поясах. Головними елементами рельєфу є Аппалацькі гори, Канадський щит, Кордильєри і розташовані між ними рівнини Св. Лаврентія, узбережжя Гудронової затоки і Внутрішні рівнини, а також Канадський арктичний архіпелаг. Геологічною домінантою країни, що визначає її типовий краєвид з безмежними лісами та озерами є Канадський щит. Ця Гігантська гранітна платформа, вік якої біля 3,6 млрд. років, простягується від о. Баффінова земля до озера Манітоба. На півдні Канадський щит доходить до Торонто та Монреалю поступово знижується до озера

Онтаріо та знову піднімається горами, висота яких доходить до 1100 м. На схід від Квебек-Сіті його відгалуження відходять на 3000 км. До річки Св. Лаврентія – важливої водної артерії Північної Америки. Гори Аппалачі – молодші від Канадського щита, вони протягуються від штату Алабама в США до о. Ньюфаундленд і досягають висоти 600 м. Для Канадських Аппалачів характерні не по-канадські тісні ущелини та густі ліси, це, наприклад, в масиві Мон-Шік-Шок у Квебеку. Канада надзвичайно багата на мінеральні (золото, залізна руда, нафта, природний газ, уран, рідкісні метали), гідроенергетичні та лісові ресурси. Значні площі займають родючі землі, є значні рибні ресурси в океанах і річках. Величезна морська економічна зона Канади багата на різноманітні сировинні ресурси, включаючи запаси нафти і природного газу на арктичному шельфі. На півночі Північної Америки, незважаючи на розповсюджену думку, не завжди холодно. Клімат тут переважно різкоконтинентальний. Влітку тижнями може бути 30-градусна спека, хоча зими бувають холодні (до – 35°C), але сонячні. Чітко розрізняються пори року: перехідні сезони короткі та інтенсивні. Чим далі на північ, тим вони швидші. Найяскравіший прояв різкої зміни пір року – т. зв. “індіанське літо” наше “бабине”) з його фантастичним буянням барв. Велика кількість опадів та вища вологість повітря до деякої міри пом’якшують клімат у долині р. Св. Лаврентія, біля Великих Озер та на узбережжі Атлантики. В межах однієї канадської провінції перепади температур бувають дуже значні: коли у вересні на Ніагарському півострові починається збір винограду, біля затоки Джеймс люди вже їздять на мотосанках.

Одночасно велика частина Канади мало сприятлива для життя і господарської діяльності людини. Майже половина її території вкрита тайговими лісами (з ялини, смереки, сосни), понад 40 % займають високогір’я та арктична зона. Тільки 11 % території має постійне населення і тільки 7 % земель використовується для потреб сільського господарства. Найсприятливішою для населення і господарської діяльності людини є порівняно вузька смуга півдня Канади, яка простягнулася вздовж її кордону з суміжними штатами США. Тут у зоні мішаних лісів (береза, дуб, клен, сосна), лісостепу і степу проживає 90% населення. Але і ця смуга не становить єдиного цілого, а поділена на окремі частини гірськими та водними рубежами. Широка зона тайги, яка лежить північніше і отримала назву “Коридор Середньої Канади”, майже незаселена, а високогір’я та арктична зона – практично безлюдні.

Забруднення природного середовища має місце і в Канаді, але розміри його більш-менш значні тільки в заселених регіонах. Так, дуже забруднені промисловими відходами Великі озера та р. Св. Лаврентія; хижацький вилов риби тріски біля берегів Ньюфаундленду практично знищив її запаси; зростають обсяги лісозаготівлі в провінціях Онтаріо та Квебек (при цьому, канадці сильно сумніваються, що відновлення лісів встигає за масштабами лісозаготівлі), скорочується чисельність дичини в лісах (лосі, Віргінські олені, бобри, чорні американські ведмеді, ведмеді грізлі, білоголові орлани тощо), китів, тюленів та риби (зоовидів) в арктичних затоках та річках Канади.

Федеральний уряд та влада провінцій прийняли низку природоохоронних заходів, як, наприклад, Акт про захист навколишнього середовища Канади (1988 р.), “Зелений план” (1990 р.) та інші закони, скеровані на скорочення обсягів шкідливих промислових викидів, але їхнє втілення в життя проходило повільно. Щоб зберегти поголів’я диких тварин, федеральна та регіональна влада встановлює квоти на їхній відлов та відстріл та підтримує розвиток різноманітних дослідницьких проектів. У справі захисту біотопів деякі провінції співпрацюють з приватними структурами: Нью-Брановік – з організацією “Уайлдлайф Хейтат Канада”, о. Принца-Едуарда – з “Дакс-Анлімітед”. Існує розгалужена система канадських національних провінційних парків, що за своїми розмірами та організацією нагадує американську. Нині території, що охороняються, національних та провінційних парків охоплюють 7% площі Канади, передбачається збільшення їхньої площі до 12% на 2210 р. Найвідоміші з національних парків Канади – Грас-Мон на О. Ньюфаундленд (у 1987 р. включений ЮНЕСКО до числа заповідників світового значення), Пойнт-Пелі в Онтаріо (ростуть чорний дуб, горіхове дерево – пекан, шовковиця), Кеймкуїк у Новій Шотландії та ін.

Населення, культура та релігійна ситуація. Канада – класична країна іммігрантів. Основні групи сучасного населення країни ведуть походження від двох “націй-засновників” – французів та англійців. Зараз 45% канадців вважають своїми предками вихідців з Британських островів, 31% – Франції, 10% – з Німеччини, 4% – з України, 4% – з Італії. Колонізацію Канади в XVII ст. першими почали французи, які рухалися зі сходу і закріпилися вздовж річки Св. Лаврентія.

Так виникла Нижня або Французька Канада (теперішня провінція Квебек). Англійці, які рухалися з півдня, з боку Великих озер, утворили Верхню або Англійську Канаду (нині провінція Онтаріо). Останні виявилися активнішими і в 1763 році захопили всю Канаду. Вихідці з Франції і зараз компактно проживають у провінції Квебек, вони зберегли мову, культуру, релігію (католицизм). Крім Квебеку франкомовні меншини є в інших провінціях. Так, на півночі Онтаріо живуть франкоантарійці, що переселилися сюди на початку XX ст. з Квебеку, а в атлантичних провінціях існують громади акадійців – нащадків перших французьких переселенців, що обжили береги затоки Фанді. Найпомітнішу роль вони відіграють в Нью-Брансвіку, де 12% вживає французьку мову, а ще 30% вважають рідними і англійську, і французьку мови. Вихідці з інших країн Європи сприйняли англійську мову і культуру. Нині канадці британського родоводу (англомовні) становлять більшість в усіх провінціях, окрім Квебеку. Державними мовами є англійська та французька.

На рубежі XIX і XX ст. в Канаду переселилися 170 тис. українців. Це була трудова,

переважно сільська еміграція українського населення, як з теренів Австро-Угорської монархії, так і з Російської імперії. Українці прямували в Степові провінції, де чимало з них отримали землю, хоча спершу довелося працювати на лісозаготівлях, будівництві залізниць, осушуванні боліт тощо. Українці прагнули селитися в степах-преріях компактними групами, що сприяло збереженню рідної мови і культурної спадщини. Центром української імміграції стало місто Вінніпег у провінції Манітоба. На його площі біля парламенту цієї провінції встановлено пам'ятники Тарасу Шевченку та Івану Франку. Між двома світовими війнами і після Другої Світової війни в Канаду переселилися ще 100 тис. українців. Зараз канадців українського походження понад 550 тис. осіб. Це нащадки перших і більш пізніх переселенців. Живуть вони переважно в містах, у тому числі за межами Степових провінцій. В історії Канади зафіксовано, що переселенці з України зробили вагомий внесок в освоєння степових районів і в розвиток інших сфер життя країни. Канадський українець Роман Гаврилишин обіймав посаду генерал-губернатора Канади у 1980-х роках.

Корінним населенням є індіанці та ескімоси. Щодо індіанського населення Канади, то розповсюдженою є така думка, що білі люди забрали в червоношкірих землю, тому останні живуть в жалюгідному стані в резерваціях, залишаючись на узбіччі суспільства. Це загальновідомо, але про це краще не говорити з канадцами в містах. Вони скажуть, що індіанці отримують суттєву державну допомогу, роблять маєтки на торгівлі зброєю та наркотиками і при цьому не платять жодних податків. Істина, як це часто буває, знаходиться десь посередині. Хоча канадські індіанці не були знищені в ході кривавих війн, які колись тривали на південь від нинішнього канадського кордону, їхні землі шляхом низки сумнівних договорів були присвоєні урядом, а корінне населення, що істотно скоротилося внаслідок епідемій туберкульозу, оспи, корі, було відправлене до резервацій. Лише нині чисельність індіанців в Канаді досягла попереднього рівня - 800000 осіб, з яких більше половини живе на заході і біля 350000 на сході. Половина індіанського населення Канади живе в резерваціях, найбільшими з яких на сході країни є Гранд-Рівер в Онтаріо (18000, ірокези), Канауейк в Квебеку (8000, могавки), Аквесасне в Онтаріо (8000, могавки), Виквемиконг в Онтаріо (5500, анішнабек), Маштеуіач в Квебеку (4000, монтанья). Півмільйона канадських індіанців отримали від держави статус корінних мешканців, але 70% не мають праці, а за такими соціальними показниками, як наркоманія, злочинність, самогубства, вони значно перевищують середньоканадський рівень. Однак тепер індіанці в Канаді все голосніше заявляють про свої права. З тих пір, як у 1975 році індіанці-крі за 225 млн. канадських доларів віддали Квебеку частину своїх мисливських угідь на узбережжі затоки Джеймс під будівництво гідроелектростанції, вони все настійливіше вимагають від влади земельних і грошових компенсацій. А після подій в Оці їхні дії стали ще більш рішучими. В 1990 році в селищі Ока під Монреалем, індіанці-могавки з резервації Канесатаки витримали 78-денну облогу, в ході якої проти них виступили три тисячі солдат і поліцейських. Індіанці пішли на барикади після того, як власники місцевого гольф-клубу вирішили розширити ігрове поле за рахунок старого індіанського цвинтаря. Ця акція принесла індіанцям успіх, але в той же час, показала, наскільки глибокою є прірва, що ділить білих та червоношкірих. З того часу корінні мешканці регулярно проводять гучні акції на захист своїх прав з

самоуправління. Але і зараз серед індіанців немає єдності: войовничі традиціоналісти борються з “примиренцями”, незадоволені вожді племен конфліктують з керівництвом Асамблеї корінних племен – міжрегіонального керівного органу індіанців Канади.

Самоназва ескімосів- “інуїти”, люди, їх кількість нині 36 тис. Половина інуїтів живе на Арктичному узбережжі Північно-Західних територій. Вони займаються рибальством, оленярством та мисливством, деякі працюють на військових базах, летовищах та радіолокаційних станціях (як робітники).

Канада нині залишається країною масової імміграції. З 1945 року населення її збільшилося в 2,5 рази, причому як внаслідок природного приросту, так і внаслідок імміграції. Новою в цьому процесі стала поява серед іммігрантів азіатів та латино-американців усіх рас, а в 1990-х роках новоприбульців з Польщі, Росії, України та інших постсоціалістичних та пострадянських країн.

Незважаючи на різноманітність населення, що склалася історично, в останні десятиліття проявляється етнічна поляризація, що зростає: франкоканадці з Онтаріо та Атлантичних провінцій переїзжають до Квебеку, а англоканадці виїжджають з Квебека до Онтаріо або Британської Колумбії. Невирішеність проблем Квебеку, де вже відбулися два референдуми під гаслом “Вільного Квебеку” (1980 та 1995 р., причому на останньому проти відділення цієї провінції проголосувало 49,7%, а за відділення – 48,5%), посилює цю тенденцію. Отже, над майбутнім Канади завис великий знак запитання. Адже в цій величезній країні традиційно не існує почуття національного загалу. Лише за кордоном її мешканці називають себе канадцами, вдома ж вони – горді ньюфаундлендці або квебекці. В цьому частково винна історія країни, яка формувалася не в ході революцій та інших подій, що мали ідеологічну спрямованість, а на підставі компромісів, що досягалися з великими труднощами, між партнерами, інтереси яких часто були діаметрально протилежними.

Середня густина населення в Канаді є однією з найнижчих у світі - 3 чол./ км². В долині ріки Св. Лаврентія і на між озерній рівнині вона досягає 160 чол./ км². Натомість у Північно-західних територіях на кожні 100 км² припадає лише дві особи. За характером розселення Канада має багато спільного з США, 77% канадців – міські жителі. Має місце процес субурбанізації. Найбільшими міськими утвореннями стали метрополіси Торонто, Монреаль, Ванкувер, Оттава. Проте, на відміну від США, в канадських містах більш розвинутий громадський транспорт, що сприяє більшій концентрації канадських міст навколо центральної частини в порівнянні з сильно фрагментованими метрополісами США. Соціальні та расові протиріччя в канадських містах теж значно менші. Як і в США,

фермерське населення Канади є незначним – 4 %. Інші жителі сільської місцевості зайняті несільськогосподарськими заняттями. Типовою для Канади є наявність невеликих поселень, мешканці яких працюють в добувній промисловості, енергетиці, лісопереробці. Все більше канадців- жителів сільської місцевості переходять на роботу у вторинну і третинну сфери обслуговування або їздять для цього до сусідніх міст.

Державний устрій. Канада – федеративна держава, до складу якої входять десять провінцій та дві території. В 1999 р. Північно-Західні території були поділені на дві частини, при цьому східна – під назвою “Територія Нунавут” являє собою само управляючу провінцію ескімосів-інуїтів. Формально головою держави, яка належить до британської Співдружності націй, є англійська королева Елізабет. Її представляє генерал-губернатор, якого вона призначає з рекомендацією прем’єр-міністра Канади. Але законодавчу владу в країні здійснює тільки парламент, що знаходиться Оттаві. Він складається з двох палат – Палати общин та сенату. Правляча партія надає Палаті общин проекти законів для затвердження. До компетенції федерального уряду належать питання, пов’язані з зовнішньою політикою, обороною, фінансами, торгівлею, транспортом і проблемами корінних мешканців. Усі інші сфери діяльності (освіта, Культура, охорона здоров’я, природні ресурси тощо) знаходяться у веденні провінцій. Оскільки сфери компетенції федеральних та провінційних влад не завжди чітко розмежовані, нерідко виникають конфліктні ситуації, особливо в сфері використання корисних копалин та виплати компенсацій корінному населенню. Ця канадська проблема накладає відбиток на все політичне життя країни, оскільки її наслідком є коштовна подвійна бухгалтерія в багатьох областях, що викликає незадоволення громадян та посилює традиційні сепаратистські настрої в різних куточках величезної країни. До більшої самостійності і навіть до повної незалежності прагнуть перш за все заможні, високо розвинуті провінції, такі як Британська Колумбія, Альберта, й, звичайно, Квебек.

Культура та релігійна ситуація. Барвисті вистави в Торонто в дусі театрів на Бродвею, ліричні мелодії шансоньє в ресторанах Монреалю, веселі пісні моряків в провінціях атлантичного узбережжя – все це докази, що в Канаді пліч-о-пліч живуть представники двох націй–засновників, що дбайливо зберігають свої культури, мови, традиції. А разом з ними і вихідці з більшості інших країн світу. Канаду можна порівняти з свого роду культурним коктейлем, у створенні якого брали участь представники понад ста націй та народностей планети, у т.ч. українці.

Архітектура. Перші кам’яні будинки в Канаді почали споруджувати в кінці XVII ст. в Новій Франції. Яскравим прикладом модного на той час французького класицизму є церква Діви Марії (1647 р.) в Квебек-Сіті. Там, як і в інших містах на берегах річки Св. Лаврентія, збереглося багато типових старовинних житлових будинків Нової Франції – масивних, з товстим, складеними з великих валунів стінами та гостроверхими дахами.

Лоялісти принесли з собою з США британські архітектурні традиції. Суворий георгіанський стиль, з яким найпростіше можна ознайомитись в таких музеях під відкритим небом, як Верхньоканадське село, домінував до початку XIX ст. Пізніше в моду увійшов британський класицизм, у підставах якого лежала архітектура Давньої Греції. Зразками класичної симетрії та чітких ліній є ринки Бонсекур (1847) в Монреалі та Будинок провінції (1847) в Шарлоттауні. Разом з тим нерідкобудували так, як подобалося; прикладом останнього підходу є споруда Парламенту (1860) в Оттаві – визначний зразок неготичного стилю. Деякі купці та залізничні магнати від Сент-Джона до Торонто будували собі вілли в стилі італійського Відродження. Еклектика межі сторічч знайшла відображення в т.зв. “стилі королеви Анни”: малі башти, сквери та фігурні фронтони в прямому сенсі слова об’єднували під одним дахом найрізноманітніші архітектурні напрямки. В 20-ті роки XX ст. сталеві конструкції надали можливість споруджувати висотні будинки, такі, для прикладу, як 10-поверхова споруда на Place d’Armes у Монреалі. В ті роки в архітектурі панував суворий стиль конструктивізму. А в 1960-ті рр. в Монреалі та Торонто надійшов період будівництва сучасних хмарочосів, у яких розмістилися престижні офіси численних компаній. Прагнення до індивідуалізації архітектурного стилю знайшло вираз у постмодернізмі 1980–1990-х рр. Поряд з склом та бетоном знову стали використовувати мармур та позолоту, прикрашати будинки стилістичними елементами різних епох. Нині світової слави набув канадський архітектор Моше Сафді, за проектами якого споруджені житловий квартал Хабітат-67 у Монреалі та велична будова Національної художньої галереї в Оттаві. Інший канадський архітектор Ед Зейдлер створив авангардистський торгівельний центр “Ітон” у Торонто, а незвичка споруда Канадського музею цивілізації, побудована в м. Чалл (сусід Оттави) за проектом Дугласа Кардинала, стала, мабуть, найцікавішою роботою цього ще одного видатного канадського архітектора.

Живопис. Становлення образотворчого мистецтва Нової Франції почалося з католицького християнського живопису. Священик-єзуїт Люк, який малював картини на біблійні сюжети, використовував їх у місіонерській діяльності. У XVIII ст. Багато художників заробляли на життя, малюючи портрети заможних співвітчизників. Видатний представник тієї епохи Луї Дюлонпре. Першим професійним художником Онтаріо вважають Пола Кейна, його улюбленою темою були інуанці Канади, занепадаючу культуру яких він зобразив на картинах під час численних поїздок країною. В XIX ст. популярним став пейзажний живопис. Його найвідомішими представниками стали Корнеліус Кригхофф у Квебеку та Отто Джекобі в Онтаріо. В 1860 р. була створена Монреальська художня асоціація, на базі якої пізніше створили Музей вишуканих мистецтв. З метою звільнення від впливу європейських канонів у 1907 р. в Торонто був заснований Канадський клуб мистецтва. Видатну роль в його діяльності відіграв Моріс Кюллен, який не боявся сміливо експериментувати з світлом та фарбами. Однією з вершин канадського живопису є творчість Томаса Томсана, в повних експресії полотнах якого зображена суворя канадська природа. В 1920 р. декілька молодих художників заснували “Групу семи”, яка незабаром стала символом дійсно канадського мистецтва. Однак, в Квебеці сполучення мистецтва та національної ідеї не знайшло широкого відгуку. Ідеї групи модерністів, на чолі з Джоном Лайменом та Марк-Орелем Фортемом

засновувалися, насамперед, на концепції індивідуальної наснаги. В роки Другої світової війни “автоматисти”, найяскравішим представником яких був Жан-Поль Ріопель, поклали початок канадському сюрреалізму. Пізніше в Торонто утворилася “Група одинадцяти”, член якої розробили власний абстрактний стиль. Багато сучасних малярів відомі за межами Канади. Це, зокрема, абстракціоністи Майкл Сноу та Рональд Блур з Онтаріо, Шарль Ганьон та Ів Гоше з Квебеку. Особливу популярність отримав Алекс Колвіл з Нової Шотландії через його натуралістичні подібні до фотографій картини, які на міжнародних виставках належать до найбільш бажаних об'єктів колекціонування.

Література. Регіональні відмінності Канади відбилися і на її літературі, де виділяють два центри – Онтаріо та Квебек, кожний з своїми традиціями. Першим літературними пам'ятками Квебеку стали т. зв. “реляції” – щоденні звіти єзуїтів. Всемогутня католицька церква стримувала розвиток світської літератури аж до початку ХХ ст., коли на тлі пробудження патріотичних настроїв у Канаді стала створюватися франкомовна література. Одним з її найвідоміших представників є Луї Емон, автор роману “Марія Шапделен”, у якому захищалися переваги простого життя та традиційних моральних засад. В Онтаріо теми перших літературних творів були наявні освоєнням дикої природи. Одним із літописців життя переселенців стала Кетрін Парр-Трейл (книга “Лісова глушина Канади”). Пізніше Люсі-Мод Монтгомері з о. Принца Едуарда образ чарівливої сиротки Енн, що прославився на весь світ у численних романах для юнацтва. У. Дж. Робертс з Нью-Браунсвіку здобув популярність своїми оповіданнями про тварин, а гуморист Стівен Лікок – збіркою “Сонячні скетчі містечка”, де дотепно та не без глузування описав міщанські звичаї в Онтаріо. Критичне відношення до церкви та суспільству переросло в Квебеку в сильні антиклерикальні настрої, що призвели до т. зв. “тихої революції”. Результатом цього стало відродження в Канаді французької мови і культури. Найбільшими авторами нової епохи стали Ів Теріо та Жак Бро. Критичний настрій квебекців вплинув і на англомовних авторів: у 1945 р. Гью Макленнан написав роман “Дві самотності” (що став класичним) про проблеми англо-французького шлюбу в Канаді. На даний час канадська література привертає все більшу увагу закордонних читачів. Міжнародним бестселером став роман “Вона ж Грейс” – твір письменниці з Онтаріо Маргарет Етвуд. Після того, як фільм “Англійський пацієнт” у 1997 р. отримав декілька “Оскарів”, всесвітньої слави набув і роман Майкла Ондат'є з Торонто, який послужив основою до сценарію картини.

Музика. Канадська популярна музика в наші дні переживає підйом. Особливо успішно з американськими суперзірками суперничають три співачки: Селін Діон з Монреалю, рок-співачка Аланіс Морісет з Оттави та співачка в стилі кантрі Шоніа Туейн з Тіммінсу. Протягом декількох місяців вони займали перші місця хіт-парадів у всьому світі. Але так було не завжди: протягом десятиріч радіо та телебачення були заповнені поп-музикою з США. Важливою віхою в розвитку класичної музики в Канаді стало створення перших симфонічних оркестрів у Торонто та Монреалі в 1920 р. Канадський джаз може похвалитися власними зірками – такими, як трубач Мейнард Фергюсон та піаніст Оскар

Пітерсон. У всьому світі відомий Монреальський міжнародний джазовий фестиваль, де починалась кар'єра таких відомих музикантів, як Ніл Янг, Брайан Адамс, група "The Band". Зміни політичного клімату в Квебеці в ході "тихої революції" породили ціле покоління шансонє та бардів, серед яких і нині популярні Жіль Виньо та Робер Шарльбуа. На атлантичному узбережжі відроджується гальська народна музика.

Кіно. Труднощі становлення та розвитку канадського кінематографа були пов'язані, головним чином, з подавляючим пануванням голівудських фільмів. У 1939 р. було засновано Національний комітет з кіномотографії, який спочатку підтримував виробництво документальних фільмів. Лише в 1950-х рр., коли відомі канадські актори Лорн Грін та Дональд Сазерленд "освоїлися" в Голівуді, в Канаді почали знімати художні фільми. 1960-ті рр. були відзначені значними досягненнями в розвитку канадського кінематографа. У Квебеку отримав розвиток напрямок під назвою "правдиве кіно" пов'язаний з іменами таких режисерів, як П'єр Перро та Жіль Гру, що знімали реалістичні картини соціально-критичного змісту. Міжнародний резонанс та "Оскарів" дістали фільми режисера Дені Аркана "Загибель американської імперії" (1986) та "Ісус з Монреалю" (1989). Серед англо-канадських стрічок успіхом користувались "Герой дешевого роману" Пітера Пірсона та "Квиток до неба" (1981) Ральфа Томаса. Найкращі традиції канадського кінематографа продовжують такі фільми як "Леоло" Жан-Клада Лозона, "Екзотика" Антона Егояна та "Духовник" кінодебют відомого театрального режисера Робера Лепаже). Яскравим прикладом "нового канадського кіно" є стрічка "Катастрофа" (1996) Девіда Кроненберга, що стала сенсацією в Каннах. Сьогодні канадські режисери – такі, наприклад, як Норман Джуісон ("Лунатизм") та Девід Кроненберг знімають фільми не тільки в Голівуді, але й вдома, в Торонто, який нерідко називають "північним Голівудом". До числа найвідоміших подій канадського кінематографа відносять нині фестиваль світового кіно.

Їжа та напої. У багатонаціональній Канаді "з'їсти по-канадські" завдання не з простих. До найдешевших тут відносяться американські заклади "швидкої їжі", дорожче всього буде піти до ресторанів національних кухонь зі всього світу. Між цими двома полюсами – маса закусочних, ресторанів та кав'ярень типу "бістро". Канадських національних страв за великим рахунком, немає, якщо не рахувати популярної в Квебеку страви "путин" (це картопля фрі, залита соусом та плавленим сиром) та розповсюдженого на атлантичному узбережжі рибного супа з молюсками та картоплею ("clamschowder"). При цьому в кожному регіоні є свої улюблені страви, а кожна етнічна група часто використовує власні кулінарні рецепти. Наприклад, на півдні Онтаріо німці-іммігранти збагатили меню ковбасками та окорочками. Просуваючись на північ, в меню все частіше зустрічається судак, лосось, форель та різноманітна тайгова дичина. У франкомовному Квебеку відчутні французькі кулінарні традиції, зокрема це стосується таких місцевих страв, як м'ясний паштет (toustiere), фасолевий суп (soupe a laourganna) тощо. Печеня з дичини в кленовому сиропі – національна страва індіанців-ірокезів. З кленового сиропу в Канаді виробляють різноманітні солодоші – в сироповарнях, де весною свіжезібраний сік варять

на відкритому вогні. Провінції атлантичного узбережжя відомі багатством дарів моря: молюски, палтус, риба-міч та тріска. Смажена у фритюрі або запечене філе тріски сервують під назвою “тріскові язички” (cod's tongues). Для цінителів вина цікавість представляє схід Канади, де в районі Ніагари традиційно розвивається виноградарство та виноробство. Якісні столові вина виробляють також у Квебеку та Новій Шотландії. При цьому слід мати на увазі, що споживати алкогольні напої (до яких відносять і пиво) у публічних місцях, у т.ч. на транспортних зупинках та стоянках, в Канаді заборонено.

Господарські структури, моделі господарського розвитку, комплекс

зовнішньоекономічних зв'язків. Щоб захистити свої колонії в Північній Америці, Англії необхідно було об'єднати їх економічно та політично. Для цього в 1867 році їх було перетворено у федерацію – один з перших домініонів Великої Британії. Уряд Англії заохочував еміграцію з метрополії до Канади. В 1885 році атлантичне та тихоокеанське узбережжя зв'язала трансканадська залізниця. Вслід за залізничним будівництвом та заселенням прерій (вже на початку ХХ ст. Канада перетворилася на найбільшого постачальника пшениці на світовий ринок) почалося освоєння мінеральних та енергетичних багатств країни. На початку ХХ ст. американські а англійські компанії збудували тут перші рудники, гідроелектростанції, целюлозно-паперові та металургійні заводи. Канада стала одним з найбільших виробників кольорових металів (алюмінію, свинцю, цинку, нікелю, міді), деревинної маси, газетного паперу, пиломатеріалів. Нині Канада – високо розвинута постіндустріальна країна, що займає шосте місце в світі за випуском промислової продукції. За кількістю промислової та сільськогосподарської продукції на душу населення Канада поступається лише США. Частка Канади в промисловому виробництві світу досягає 4% , у той час як її населення відповідно дорівнює лише 0,46%. Технічний рівень і структура її господарства відповідають вимогам початку ХХІ ст. Майже $\frac{3}{4}$ працюючих зайняті в третинному секторі, 20% - у вторинному і тільки 6 % у первинному. Разом з тим для Канади характерна висока залежність від іноземного капіталу та експорту сировини. Найбільші капіталовкладення і найбільшу власність у Канаді мають США. Економіка Канади інтегрована з США більше , ніж це має місце між країнами ЄС-15. Канада і США, а також Мексика в межах НАФТА утворили зону вільної торгівлі. Матеріальне виробництво Канади можна поділити на дві майже рівні частини, одна працює на експорт, інша – на задоволення внутрішніх потреб.

До експортних галузей господарства Канади відносять гірничо-видобувну промисловість і кольорову металургію, лісову і целюлозно-паперову промисловість, електроенергетику і зернове господарство. Їхня продукція є найважливішою часткою канадського експорту і рівень експортності кожної з них дуже високий. Канада відома в світі багатою мінеральною базою . Головні металогенічні провінції – Канадський щит і Кордильєри. Паливно-енергетичні ресурси зосереджені на Внутрішніх рівнинах . Канада є другим після США виробником і першим у світі експортером мінеральної сировини. Серед металів, що їх видобуває (руда), виробляє та експортує Канада – залізна руда, важкі кольорові, летючі та шляхетні метали (мідь, золото, цинк, свинець, нікель, молібден,

кобальт, титан, срібло, платина), а також уран. З-поміж неметалевих копалин - нафта, природний газ, кам'яне вугілля, азбест, калійні солі і сірка. На експорт працює алюмінієва промисловість, хоча сировину для неї довозять з країн Карибського басейну. За запасами деревини Канада поступається лише Росії та Бразилії. За виробництвом пиломатеріалів та паперової маси Канада поступається тільки США (250000 м3 деревини в рік. 750000 зайнятих), а за експортом, включаючи газетний папір, займає перше місце (1/3 світового виробництва та 1/2 експорту). Найбільше ці галузі розвинуті в провінціях Квебек і Онтаріо на сході та в Британській Колумбії на заході.

За виробництвом електроенергії на одного мешканця Канаду випереджає лише Норвегія. 65% електроенергії виробляють ГЕС, 20% - ТЕС на кам'яному вугіллі, 15% - АЕС. ГЕС зосереджені в провінції Квебек, на річках, що впадають у ріку та затоку Св. Лаврентія. З 1970-х рр. почалося будівництво великих ГЕС на півострові Лабрадор – на річках Черчілл, Нельсон, Ла-Гранд. Нині відбувається освоєння гідроенергоресурсів річок Британської Колумбії-Колумбія, Фрейзер, Піс-Рівер. Дешева електроенергія дала змогу ушляхетнити експорт: замість лісу вивозити целюлозу і папір, замість руд і концентратів - кольорові метали. Експортується також електроенергія в чистому вигляді – до США. Великі економічні надії Канади пов'язані нині з великими запасами нафти в Атлантиці, розробка яких недавно розпочалася на найбільшій буровій платформі в світі, а також з відкритим у 1994 р. новим рудним родовищем на Лабрадорі. родовище на узбережжі затоки Войсі – не останнє в довгій низці відкриттів: знайдені в Канадському щиту запаси руд та мінералів (золото, срібло, мідь, нікель) зробили Канаду третьою за значенням гірничодобувною державою світу.

Обробна промисловість Канади представлена практично всіма галузями сучасного виробництва. Крім розглянутих вище галузей, решта працює переважно на внутрішній ринок. Після Другої світової війни в Канаді зросла роль чорної металургії, машинобудування, нафтопереробки і нафтохімії. З'явилися нові наукоємні виробництва, але їхня частка поки що невелика. Традиційно добре розвиненою є харчова промисловість. Провідна галузь обробної промисловості – машинобудування. Розвинено виробництво транспортних засобів (автомобілів, літаків, тепловозів, суден, снігоходів), тракторів і сільськогосподарської техніки, електроенергетичного устаткування, устаткування для лісопаперової та гірничої промисловості. За виробництвом автомобілів (понад 1 млн. легкових на рік) Канада належить до першої десятки країн світу. Але виробляються американські моделі на канадських філіях компаній Форд, Дженерал Моторз, Крайслер, останнім часом авто японських та корейських марок на автозаводах, що належать компаніям цих країн. Територіально автобудування Канади на 90 % зосереджено в провінції Онтаріо.

Для географії промисловості Канади характерна така особливість: підприємства галузей

, що видобувають та переробляють сировину і працюють переважно на експорт (кольорова металургія, деревообробка, целюлозно-паперова і борошномельна) розташовані в малих, здебільшого монофункціональних населених пунктах. Вони територіально розосереджені і тяжіють до джерел сировини або енергії, до пунктів вивозу за кордон. Натомість галузі , що працюють на внутрішній ринок , розміщені в основному у великих багатофункціональних містах і для них характерна висока територіальна концентрація. Провідна роль тут належить провінціям Онтаріо та Квебек.

Сільське господарство Канади характеризується високою продуктивністю, вузькою спеціалізацією та мінімальною зайнятістю. Середній розмір ферм (230 га) є одним з найвищих у світі. За вартістю продукції передує тваринництво, але експортну спеціалізацію має зернове господарство. Саме ця галузь визначає місце Канади в світовому поділі праці. Основний район зернового господарства Канади розташований на півдні Степових провінцій. Це північна частина північно –американських степів-прерій, що є продовженням “пшеничного поясу” США. Прерії Канади були розорані лише на початку ХХ ст. В історичному плані для цього району характерні великі ферми, висока товарність і рання механізація виробництва. Як експортер пшениці, Канада поступається лише США, вивозиться також ячмінь. Землі тут родючі, багато чорноземів, але клімат континентальний, посушливий. Тут зосереджено 4/5 угідь і виробляється 1/2 продукції сільського господарства Канади. Це район монокультури ярої пшениці, один з найбільших у світі. Крім неї вирощують ячмінь і олійні: канолу (різновид ріпаку) і льон. Природні пасовища на західних та північних окраїнах “пшеничного поясу” в провінції Альберта – головна зона вирощування великої рогатої худоби на м'ясо.

Другий за значенням сільськогосподарський ареал Канади охоплює південь провінції Онтаріо та Квебек. Тут спостерігається більш м'який, вологий клімат і довший вегетаційний період. На цей район припадає понад 1/3 сільськогосподарського виробництва країни. Воно тут інтенсивніше ніж у преріях і різноманітніше. Зернові мають допоміжне , другорядне значення. Головна продукція – молоко, м'ясо великої рогатої худоби, свиней та птиці, яйця, овочі і фрукти помірних широт. В районі Ніагари та на південному сході Квебеку навіть вирощують виноград. Острів Принца Едуарда вважається островом картоплі, а долина Аннаполіс у Новій Шотландії забезпечує всю країну фруктами. Традиційно важливим для Канади є рибальство і хутровий промисел. Зокрема води біля узбережжя належать до найбагатших рибою акваторій світу. Ціла провінція Ньюфаундленд повністю залежить від рибальства. Коли уряд Канади в 1992 р. оголосив про повну заборону вилову тріски, щоб врятувати її популяцію, 25 тис. мешканців провінції залишились без праці. Їм довелося переключитися на вилов омарів та моллюсків, також отримало розповсюдження мисливство на тюленів. Незважаючи на протести захисників природи уряд Канади в 1997 р. знову значно збільшив квоти на їх відстріл.

Територія Канади, незважаючи на складне природне середовище, потребує сучасної транспортної системи і таку систему створено. В ній поєднуються місцеві (в межах провінції) і загальнодержавні інтереси. В Канаді розвинені всі сучасні види транспорту. Як і США, країна насичена автомобілями і вони є головним засобом перевезення людей. Дві трансканадські залізниці і одна трансканадська автострада перетинають країну в її південній частині від Атлантичного до Тихого океанів. Довжина кожної з цих трас приблизно 5000 км. Створено мережу трубогонів, які з'єднують нафтогазові промисли провінції Альберта із споживачами нафти і природного газу. Це трансканадський нафтогон (3000 км) до міста Сарнія на березі озера Онтаріо з відгалудженням у Приозер'я США; нафтогон " Трансмаунтін" через Кордильєри до Тихоокеанських штатів США; трансканадський газогон до Монреалю (3750 км.); газогон до штату Каліфорнія в США (3200км.). Важливу роль відіграє внутрішній водний транспорт. Спорудження в 1950-х рр. нових шлюзів навколо порогів біля Монреалю забезпечило можливість створення глибоководного шляху по річці Св. Лаврентія і Великих озерах вглиб Канади і США, дало вихід в Атлантичний океан. Щорічний вантажообіг на цьому водному шляху досягає 50 млн. т. Переважно це зерно із США і Канади на експорт і залізна руда півострова Лабрадор у металургійні центри США. Гостра проблема – продовження сезону навігації, оскільки річка Св. Лаврентія замерзає на 4-5 місяців. На Великих озерах, річці і затоці Св. Лаврентія багато портів, серед них спеціалізовані на залізній руді (Сет-Іль), зерні (Тандер-Бей) тощо. Найбільшими океанічними портами є Ванкувер і Монреаль. Серед центрів повітряних сполучень виділяють насамперед Торонто, Монреаль і Ванкувер. Специфічною проблемою Канади є зв'язки з Арктичними районами. Крім Аляскінського шосе, яке в роки Другої світової війни з'єднало "суміжні штати" США з Аляскою через Канаду, побудовані шосе " Маккензі" і ще тисячі км. доріг за програмою "Дороги до ресурсів". Аеропорти створені навіть у маленьких поселеннях "Коридору Середньої Канади". Взимку широко використовується аеросанний транспорт (снігоходи).

Зовнішня торгівля для Канади відіграє більшу роль, ніж для США. Так, експортна квота Канади складає біля 30 %. При цьому 3/4 її експорту та 2/3 імпорту припадає на США. Експорт - в основному автомобілі, їх частини та різноманітна машинобудівна продукція, що надходить в зворотньому напрямку - з США до Канади. Решту вивозу Канади становить продукція її експортних галузей (нафта, природний газ, руди металів і самі метали, алюміній, деревина, целюлоза, газетний папір, риба), найбільшим ринком для якої є США. Канадський імпорт також включає електроніку, наукове устаткування, хімікати, фрукти й овочі. Канада веде широку торгівлю також з Японією, Великою Британією та Німеччиною. Канадське вугілля екпортується до Японії , зерно - до Японії, Китаю, країн СНД. Частка Канади в зовнішньому товарообігу України становить 0,7%. Але економічні зв'язки наших країн охоплюють й інші форми співпраці. Так, саме в Канаді були надруковані перші українські гривні в середині 1990-х рр.